

WARSZTAT 3 / Wolność i odpowiedzialność

Materiały: opowiadanie „Burza” Katarzyny Terechowicz i Wojciecha Cesarza ze zbioru „Gorzka czekolada i inne opowiadania o ważnych sprawach”.

Cele warsztatu:

1. Uświadomienie uczestnikom, czym jest WOLNOŚĆ, wypracowanie własnej definicji.
2. Wyjaśnienie, że istnieje wolność do... oraz wolność od...,
3. Uświadomienie uczestnikom, że **wolność**, w przeciwieństwie do szacunku czy mądrości, które są zawsze jednoznacznie moralne czyli dobre, **jest wartością warunkową**, tzn. przynosi dobro tylko wtedy, gdy jest właściwie rozumiana i praktykowana. Nasza wolność nie może ograniczać wolności innych osób lub innych istot. Praktykowanie własnej wolności kosztem innych jest zaprzeczeniem moralności. Jakie jeszcze wartości moralne są warunkowe – tzn. niewłaściwie praktykowane przynoszą zło (np. uczciwość - mówienie prawdy może krzywdzić/poniżyć: np. mówienie komuś, że jest brzydki, biedny etc.).
4. Ćwiczenie uważnego słuchania, umiejętności wypowiedzi publicznych i dyskusji - stosowania i odpierania argumentów.

Dodatkowe informacje: potrzebne będą materiały takie jak kartki A4, długopisy, flamastry, szary papier lub flipchart, taśma malarska, karteczki samoprzylepne (post-it). Ławki można ustawić w formie wspólnego stołu lub usiąść w kręgu.

Czas: 90 minut

Przebieg zajęć:

Prowadząca/Prowadzący przedstawia temat warsztatu oraz prosi o zapisywanie wszystkich pomysłów na projekty społeczne, jeśli takie pojawią się w trakcie zajęć.

1. Czytanie opowiadania "Burza"[do 20 minut]

Prowadząca/Prowadzący czyta na głos opowiadanie.

Zachęcamy do tego, żeby przeczytać opowiadanie w całości. Dla osób, które nie mają wystarczającej ilości czasu proponujemy skróty. Prosimy przeczytać następujące fragmenty:

- Od słów: "Piotrek był wściekły." do słów "Starął się negocjować z wujkiem warunki pobytu, ale Marian był nieugięty" (str. 169).
- Od słów: "Mijały dni, a on coraz bardziej skręcał się z nudów" (str. 170) do słów: "Męczył wujka, żeby tam poszli, ale z Marianem nie było dyskusji" (str. 171).
- Od słów: "Znowu mijały bezbarwne, podobne do siebie dni" (str. 171) do słów "Piotrek pokazał prognozę pogody w telefonie" (str. 173).
- Od słów: "Skręcili na czerwony szlak" do końca opowiadania.

2. Dyskusja: [15 minut]

- O czym było opowiadanie?
- O jakiej wartości/ braku wartości jest to opowiadanie? Mogą być różne wypowiedzi: (np. o odwadze, braku szacunku, braku mądrości, braku odpowiedzialności) - zapisujemy je wszystkie na tablicy.
- Czym jest wolność? (na tablicy wypisujemy wszystkie proponowane określenia, wspólnie tworzymy definicję wolności, próbując uchwycić jej istotę).

3. Sąd na Piotrkem [15 minut przygotowanie + 15 minut mowy oskarżyciela, obrońcy i sędziego]

Podzielmy grupę na trzy zespoły: jeden będzie bronić Piotrka, drugi oskarżać, trzeci będzie sędzią. Każdy z zespołów przedstawi swoje argumenty.

Zastanówmy się nad postępowaniem Piotrka. Jego wina była bezsporna: naraził siostrę, siebie i ratowników na śmiertelne niebezpieczeństwo. Ale – miał wolność/prawo wyboru (czy człowiek w każdych okolicznościach może korzystać z nieograniczonej wolności wyboru?). Zdecydował się, nie poddając się ograniczeniom - zaleceniom wujka, przestrogom górala, prośbom siostry, realiom pogodowym - wyruszyć na niebezpieczny szlak.

ZADANIE OBROŃCY: wykazanie, że wolność jest bardzo ważną wartością, w imię której ludzie nawet chwytają za broń i poświęcają swoje. Przedstawienie pozytywnych cech Piotrka np. niezależność, samodzielność, chęć podejmowania się trudnych wyzwań, wytrwałe dążenie do celu, niepoddawanie się przeszkodom ... Przedstawienie okoliczności łagodzących np. troska o siostrę po utracie przytomności - oddał jej własną kurtkę, ogrzewał własnym ciałem, nieudana próba udania się po pomoc dla niej, troska o Martę w szpitalu, refleksja nad własnym samolubnym i niemądrym zachowaniem ...

ZADANIE OSKARŻYCIELA: wykazanie, że wolność kończy tam, gdzie zaczyna się prawo do wolności drugiego człowieka, a Piotrek naraził siostrę, siebie i ratowników na śmiertelne niebezpieczeństwo, nie wziął pod uwagę potrzeb i uczuć wuja oraz rodziców, wywarł presję na młodszej siostrze (przemoc emocjonalna). Pokazanie, jakie konsekwencje miały jego działania i jakie stworzył ryzyko dla siebie i innych.

ZADANIE SĘDZIEGO: ocena, czy dążenie do wolności może być okolicznością łagodzącą:

- czy wolno mu było tak się zachować?
- co to znaczy być wolnym?
- czy wolność ma ograniczenia?
- dlaczego nie możemy być absolutnie wolni? Czy to dobrze, czy źle?

Wydanie wyroku przy uwzględnieniu innych okoliczności łagodzących (patrz: zadanie obrońcy). Wyrok zawiera orzeczenie, czy Piotrek jest winny czy niewinny i jaką powinien ponieść karę (warto się zastanowić, jak pogłębić jego refleksję nad tym, jakie błędy popełnił i jak powinien postępować).

PODPOWIEDŹ dla zespołu sędziego

WOLNOŚĆ jest prawem decydowania zgodnie z własną wolą. Właściwie rozumiana - ma swoje ograniczenia, jest wartością warunkową. Żyjąc w społeczeństwie i na wspólnej planecie nie mamy prawa do robienia wszystkiego, na co tylko przyjdzie nam ochota. Nie można realizować własnej wolności kosztem innych - nie wolno nam ich krzywdzić ani łamać ich prawa do wolności, musimy uwzględniać także ich dobro, preferencje i interesy. Filozof Erich Fromm w książce „Ucieczka od wolności” wprowadził rozróżnienie: wolność do ... (do samodzielnego myślenia, wypowiedzania się, wyboru przyjaciół lub form spędzania wolnego czasu itd.) oraz wolność od (od niechcianego uczestniczenia w czyichś działaniach i ponoszenia ich skutków – np. hałasu, dymu tytoniowego, prostackiego języka, ryzykownych zachowań, które mogą spowodować nieszczęście nie tylko na sprawcę, ale też na inne osoby). Fundamentem wolności jest szacunek wobec innych i wobec siebie, a jej niezbędnym elementem - mądrość i odpowiedzialność. Źle praktykowana wolność jest uciążliwą dla innych samowolą.

4. Wolność i odpowiedzialność: [10 minut]

- Czy przy praktykowaniu wolności trzeba się kierować odpowiedzialnością za siebie i innych?
- W jaki sposób to robić? Co powinniśmy brać pod uwagę przed podjęciem decyzji? Czy zawsze trzeba konfrontować swoje wybory z możliwymi skutkami dla siebie i innych?
- Czym jest odpowiedzialność?

Odpowiedzialność to rzetelne wypełnianie swoich obowiązków, dotrzymywanie słowa, dbanie o wspólne dobro i zapobieganie złu, a także gotowość do ponoszenia konsekwencji własnych wyborów i zachowań.

5. Definicja wolności [5 minut]

Uczestnicy/uczestniczki wspólnie opracowują własną definicję wolności w formie sentencji „wyroku” dla Piotrka - co to znaczy być wolnym:

- jak postępować,
- co brać pod uwagę.

6. Podsumowanie (propozycje projektów społecznych) [10 minut]

Prowadząca/Prowadzący pyta uczestniczki/uczestników o sytuacje niewłaściwego pojmowania wolności, które zdarzają się w ich życiu (we własnym zachowaniu, w szkole, otoczeniu) i co mogą zrobić, aby temu przeciwdziałać.

Pomysły na projekty społeczne, które pojawiły się w czasie warsztatu zapisywane są na planszy, a następnie przenoszone do aplikacji **Padlet**.

Opracowanie: Fundacja „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom”.